

Introduction

Le 18 novembre 2008, à Louvain-la- neuve, l’Université de Gand (UGent) et l’Université catholique de Louvain (UCL) ont, pour la quatrième fois depuis 2002, croisé leurs regards sur la politique internationale de la Belgique. Comme à l’accoutumée, le colloque a réuni à la fois les étudiants, les chercheurs et les académiques, ainsi que des diplomates, les stagiaires-diplomates et le ministre des Affaires étrangères de l’époque, M. Karel De Gucht. L’objectif de ces rencontres bisannuelles entre le Vakgroep Politieke Wetenschappen de Gand et le département des sciences politiques et sociales de l’UCL est de pouvoir traiter d’enjeux internationaux par le prisme réflexif de deux côtés de la frontière linguistique belge.

L’édition 2008 comportait une particularité car au cours des années 2006-2008 sur lesquelles ont porté les évaluations de la politique étrangère de la Belgique, une question n’a cessé de tarauder les universitaires qui se sont aventurés à l’étranger : quel impact la longue crise politique interne a-t-elle sur nos partenaires ? Et ce qui a pu généralement être constaté, s’est fréquemment résumé à trois mots : incompréhension, incrédulité, voire inquiétude. Il faut le reconnaître, la compréhension de notre système institutionnel s’exporte moins bien que certains fleurons industriels du Nord ou du Sud du pays. Certes, la crise financière est venue édulcorer cette impression, les urgences s’étant soudainement déplacées. Il n’empêche, la réforme institutionnelle de la Belgique ne peut guère s’envisager à l’avenir sans s’interroger sur l’image projetée sur la scène internationale par un pays pluriel et complexe. L’influence d’une petite puissance est en effet en relation directe avec sa crédibilité, son image et sa stabilité intérieure.

D’un point de vue diplomatique plus classique, ces deux années ont surtout été marquées par la présence de la Belgique au sein du Conseil de sécurité de l’Organisation des Nations unies. Nul n’ignore l’importance accordée par notre diplomatie à l’exercice de hautes fonctions dans les instances internationales. La faveur pour le multilatéralisme est depuis longtemps une toile de fond sur laquelle la Belgique tisse son épure diplomatique. Après l’exercice de la présidence de l’OSCE en 2006, et avant de prendre les rênes de l’UE en 2010, l’occupation d’un siège de membre non permanent au Conseil de sécurité en 2007 et 2008 méritait une observation sous des angles divers.

La fonction diplomatique évolue. L’Europe et la mondialisation ont changé le métier de diplomate. Cette dynamique ne date pas de hier, mais n’avait jamais été abordée en tant que telle lors des précédentes éditions du colloque, suivies à chaque occasion d’une publication dans *Studia Diplomatica*. Cette lacune est désormais comblée par une session consacrée à l’examen des changements dans la fonction diplomatique.

Enfin, la situation dans l’Afrique des Grands Lacs est un thème incontournable dans une analyse de la politique étrangère de la Belgique : l’histoire partagée se perpétue par des liens intenses. Cette communauté de destin n’est toutefois pas la garantie de relations empreintes d’harmonie en permanence. Mais qui d’autre que la Belgique peut le mieux entraîner l’Union européenne dans ces contrées aux malheurs récurrents pour que les armes se taisent, que les soupçons se tarissent et que la coopération s’installe, dans la

rigueur et la transparence ? La période 2006-2008 a comporté son lot de malentendus et de brouilles, en particulier avec la RDC. Il en sera ici rendu compte avec des regards croisés belgo-congolais. Une analyse s'est également attachée à disséquer le poids du passé colonial dans les discours contemporains des derniers ministres des Affaires étrangères.

Rik Coolsaet (UGent)
Tanguy de Wilde d'Estmael (UCL)
Septembre 2009

Inleiding

Op 18 november 2008 hebben de l'Université catholique de Louvain (UCL) en de Universiteit Gent (UGent) voor de vierde maal sinds 2002 hun analyses over het buitenlands beleid van België met elkaar geconfronteerd, ditmaal in Louvain-la-neuve. Studenten, onderzoekers en academici namen deel, evenals diplomaten, stagiair-diplomaten en de minister van Buitenlandse Zaken, Karel De Gucht. Met deze gezamenlijke tweejaarlijkse congressen willen de Vakgroep Politieke Wetenschappen van de UGent en het Département des sciences politiques et sociales van de UCL de studie van de internationale uitdagingen waar een land als België mee geconfronteerd wordt, bevorderen door de analyses die aan beide zijden van de taalgrens worden gemaakt, bij elkaar te brengen.

In onze reeks congressen sinds 2002 nam het congres van 2008 een bijzondere plaats in. Tijdens de periode 2006-2008, die het voorwerp uitmaakte van onze analyses, kende ons land immers een lange binnenlandspolitieke crisis. Ook onderzoekers werden toen in het buitenland vaak geconfronteerd met de impact van deze politieke impasse. Onbegrip, ongeloof en ongerustheid waren de meest voorkomende houdingen. Toegegeven, een goed begrip van de Belgische institutionele *hightech* is moeilijker te exporteren dan de hoogwaardige producten van onze Vlaamse of Waalse bedrijven. De financiële crisis mag de indruk van politieke stuurloosheid dan al op de achtergrond geduwd hebben, maar dat is wellicht enkel van korte duur. Als de discussie over de hervorming van de Belgische staat opnieuw op de politieke agenda komt, zou het aangewezen zijn dat ook rekening wordt gehouden met het beeld dat ons meerzijdig en complex land geeft aan de internationale scene. De invloed van een kleine staat is immers rechtstreeks evenredig met zijn geloofwaardigheid, zijn imago en zijn binnenlandspolitieke stabiliteit.

Vanuit klassiek diplomatiek oogpunt werden de twee voorbije jaren vooral gekenmerkt door het Belgische lidmaatschap van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. Het is genoegzaam bekend hoe belangrijk de Belgische diplomatie het acht om betrokken te zijn bij de hoogste internationale instanties. Het multilateralisme vormt immers sinds geruime tijd de achtergrond waartegen België zijn diplomatische activiteiten ontplooit. Na het voorzitterschap van de OVSE in 2006 en aan de vooravond van het voorzitterschap van de Europese Unie in 2010, was het lidmaatschap van een niet-permanent lid van de Veiligheidsraad, in 2007 en 2008, een onderwerp dat vroeg om vanuit diverse invalshoeken onderzocht te worden.

De diplomatieke functie verandert. Europa en de mondialisering hebben het beroep van diplomaat immers grondig gewijzigd. Die wijziging van de omgeving waarin een diplomaat vandaag werkt, dateert weliswaar niet van gisteren, en kwam ook in de vorige congressen al zijdelings aan bod, maar werd nooit als een specifiek onderzoeksthema behandeld op de opeenvolgende congressen of in de hieruit voortvloeiende edities van *Studia Diplomatica*. Die lacune is thans opgevuld.

De situatie in de regio van de Grote Meren is een thema dat onvermijdelijk verweven is met de studie van het buitenlands beleid van België. Onze gezamenlijke geschiedenis zet zich door in een veelvoud van relaties. Maar deze gemeenschappelijke lotsverbondenheid staat niet garant voor harmonieuze relaties. Maar wie anders dan België kan de Europese Unie meenemen naar deze regio opdat de wapens er zouden zwijgen, diep verankerd wantrouwen zich oplost en samenwerking op de agenda wordt gezet, in alle openheid en duidelijkheid. De periode 2006-2008 werd gekenmerkt door tal van misverstanden en onenigheid, vooral met de Democratische Republiek Congo. Op het congres werden Belgische en Congolese analyses met elkaar gekruist, en werd het gewicht onderzocht dat het koloniale verleden al dan niet uitoefende op het discours van onze ministers van buitenlandse zaken.

Rik Coolsaet (UGent)
Tanguy de Wilde d'Estmael (UCL)
September 2009